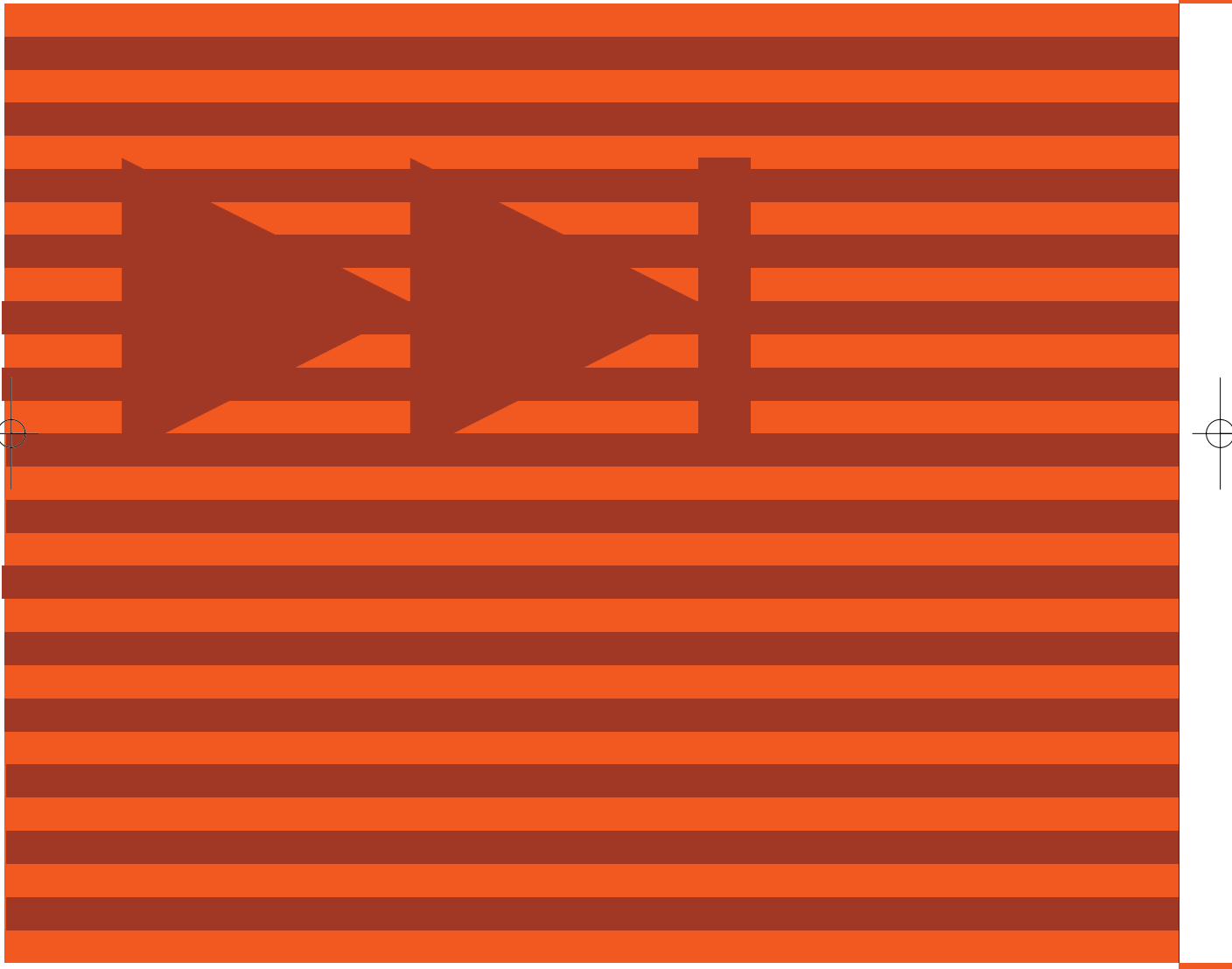
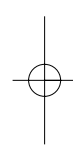
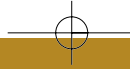

START ◀◀ **DOCUMENT** |||
ONBEPERKT ■ **LEREN** ▶

INHOUD ■

▶ 1	DE BEDOELING	5
	DE AANLEIDING	6
	DE NOODZAAK	7
▶ 2	DE LEERLINGEN	9
	DE BELEMMERINGEN	10
	DE IDEALEN	11
	DE WERKELIJKHEID	12
▶ 3	DE EXPERTS	19
	DE KNELPUNTEN	22
	DE AANBEVELINGEN	24
	HET VERVOLG	26
▶ 4	DE WEBSITES	29
	DE UITLEG	30

DE BEDOELING ■

Chronisch Vermoeidheidssyndroom, Anorexia, Dyslexie, ADHD, Reuma, Auditieve of Visuele handicap, Autisme, Spierziekte

In het reguliere Voortgezet Onderwijs heeft één op de tien leerlingen een beperking die hen belemmert bij het volgen van onderwijs. [1] Zij hebben behoefte aan onderwijs op maat, maar krijgen dikwijls standaardonderwijs aangeboden. Dit document wil mensen de ogen openen voor de problemen die leerlingen met een beperking in het reguliere Voortgezet Onderwijs tegenkomen.

Het is een startdocument. Niet omdat er nog niets gebeurt, maar omdat er te weinig resultaat wordt geboekt. Er is geen reden om de grote allesomvattende oplossing af te wachten. Veranderingen beginnen klein, bij mensen die zich ergens voor inzetten.

Naar zulke mensen zijn we op zoek. We hopen dat ze aanvoelen waar het om gaat en dat ze het startdocument gebruiken om anderen mee te krijgen. Misschien geven ze het door met de opmerking: "Ik ben benieuwd wat je ervan vindt." En: "Zullen we voor volgende week een afspraak maken?"

Een docent kan het doorgeven aan z'n afdelingsleider, een journalist aan haar redacteur, een belangenbehartiger aan een kamerlid.

Hoogdravend taalgebruik wordt in dit document vermeden. De boodschap wordt niet in een brei van woorden verpakt. Het gewicht zit in de inhoud. Omdat het weinig energie kost om dit startdocument te lezen, blijft er veel energie over om er iets mee te doen.....

[1] Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut (noot 4) blijkt dat 13 à 16% van de havo- en vwo-leerlingen een beperking heeft en dat 8% van de havo- en vwo-leerlingen aangeeft door hun beperking belemmeringen te ondervinden bij het volgen van onderwijs. Een vergelijkbaar onderzoek dat zich ook tot het vmbo uitstrekt, bestaat helaas niet. De uitkomsten daarvan zouden wel eens veel hoger kunnen uitvallen.

DE AANLEIDING

In samenwerking met handicap en studie en de NVS startte de CG-raad in 2002 het decanenproject. Hierin werd een groep van 11 (ex)VO-leerlingen met een beperking opgeleid tot voorlichter vanuit ervaringsdeskundigheid. De bedoeling van het project was om met name bij decanen de problematiek van leerlingen met een beperking onder de aandacht te brengen en een bijdrage te leveren aan het vergroten van hun expertise op dit terrein. Onderzoek van handicap en studie toonde overtuigend de noodzakelijkheid daarvan aan [2].

Het decanenproject is helaas geen succes geworden. De bedoeling was het organiseren van minstens 10 pilots waarin de voorlichters in tweetallen een voorlichtingsbijeenkomst zouden leiden. Qua aantal een bescheiden doelstelling. Ondanks vele pogingen om bij decanen ingang te vinden, konden slechts 6 pilots georganiseerd worden. Het project werd afgesloten met de publicatie van het boekje "Onderwijs op weg," dat de lezer inzicht biedt in het leven van twee VO-leerlingen met een beperking [3].

Na afloop van het project bleef één vraag vastzitten in het hoofd van alle betrokkenen: *Hoe komt het dat zo'n goed project zo weinig weerklank vond in het onderwijs?*

Deze vraag ligt aan de basis van het Startdocument Onbeperkt Leren.

[2] L. Geling, J. Westgeest (2002). *Vraag en aanbod in studie- en loopbaanbegeleiding*. Utrecht: handicap + studie.

[3] Kara van der Laan, Arjan van Sermondt (2004). *Onderwijs op weg*. Utrecht: CG-Raad.

DE NOODZAAK ■

Reguliere scholen voor Voortgezet Onderwijs slagen er onvoldoende in om de juiste begeleiding te bieden aan leerlingen met een beperking. Minstens één op de tien leerlingen in het VO heeft een beperking, maar leerlingen met een beperking worden niet altijd herkend. Als leerlingen met een beperking wel worden herkend, dan worden ze niet altijd goed begeleid:

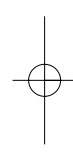
- Scholen moeten zelf steeds weer opnieuw het wiel uitvinden;
- Er zijn binnen scholen geen eenduidige richtlijnen;
- Er is geen instrumentarium;
- Scholen vinden de weg niet naar de bestaande landelijke voorzieningen.

Dit leidt ertoe dat leerlingen met een beperking onnodig:

- Geen beroep doen op faciliteiten die speciaal voor hen in het leven zijn geroepen;
- Belemmeringen ondervinden bij het volgen van onderwijs;
- Vertraging oplopen in hun schoolloopbaan;
- Een opleiding onder hun niveau volgen;
- Verkeerde studiekeuzes maken;
- Hun schoolloopbaan voortijdig beëindigen.

Leerlingen met een beperking worden wel aangesproken op hun beperking, maar niet op hun mogelijkheden. Zo wordt in het Voortgezet Onderwijs de kiem gelegd voor een latere mislukking op de arbeidsmarkt. Dat heeft natuurlijk gevolgen voor het persoonlijk welbevinden van mensen met een beperking. Bovendien heeft het maatschappelijke gevolgen, want in een samenleving waar sommige mensen meer gelijk zijn dan andere mensen, trekken uiteindelijk alle mensen aan het kortste eind.

Ten slotte: het heeft economische gevolgen, omdat de arbeidsparticipatie van mensen met een beperking noodzakelijker is dan ooit, nu de grenzen van de verzorgingsstaat in beeld komen.

DE LEERLINGEN ■

Over welke leerlingen hebben we het, als we praten over leerlingen met een beperking?

De term beperking geeft de moeite aan die iemand heeft met de uitvoering van een activiteit: b.v. moeite hebben met lopen vanwege een stoornis van het bewegingsapparaat of moeite hebben met het lezen van de krant vanwege slechthoortheid.

Het Verwey-Jonker Instituut [4] onderscheidt een aantal typen beperkingen die kunnen leiden tot belemmeringen bij het volgen van onderwijs:

- **Lichamelijk**
 - (langdurig) pijn
 - Beperking in bewegen
 - Beperking in zien
 - Beperking in horen
 - Beperking in spreken
 - Beperking in uithoudingsvermogen
 - Concentratie, vermoeidheid, energietekort
 - Chronische ziekte
- **Psychisch**
 - Dyslexie

Een handicap of chronisch ziekte kan meerdere beperkingen met zich meebrengen. Psychische beperkingen kunnen in samenhang met andere beperkingen voorkomen of op zichzelf staan. Als we praten over leerlingen met een beperking, dan hebben we het over een heel gevarieerde groep mensen met heel verschillende vragen en behoeften. Het kan bijvoorbeeld gaan om slechtziende of blinde leerlingen, slechthorende of dove leerlingen, dyslectische leerlingen, leerlingen met anorexia, ADHD of een stoornis in het autistisch spectrum en chronisch zieke leerlingen (spierziekte, astma, hartaandoening, reuma, nierziekte, chronisch vermoeidheidssyndroom enz.).

[4] N. Broenink, K. Gorter (2001). *Studeren met een handicap*, blz 6. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

DE BELEMMERINGEN

Volgens het onderzoek van Het Verwey-Jonker Instituut [5] ervaren leerlingen met een beperking in het havo en vwo de volgende belemmeringen:

- 44% heeft belemmeringen ontmoet bij het volgen van lessen. In één op de drie gevallen werd daarvoor geen (voldoende) oplossing gevonden.
- 44% ontmoette belemmeringen bij het maken van toetsen (proefwerken, schoolonderzoeken en examens). Daarvoor werd in bijna een kwart van de gevallen geen (voldoende) oplossing gevonden.
- 35% ontmoette belemmeringen bij het bestuderen van schriftelijk materiaal. In ruim één op de drie gevallen werd daarvoor geen of onvoldoende oplossing gevonden.
- Bij 17% van de leerlingen heeft de beperking een rol gespeeld in de keuze van het vakkenpakket. In de meeste gevallen hebben zij een minder zwaar pakket gekozen.
- De invloed van de beperkingen komt ook naar voren in de duur van de schoolperiode. Bijna één op de drie leerlingen zegt een vertraging te hebben opgelopen. Volgens de meesten van hen was die het gevolg van hun beperking. De opgelopen vertraging was gemiddeld ruim 1 jaar.
- Om zich te kunnen voorbereiden op een mogelijke studie is het van belang goed op de hoogte te zijn van de beschikbare faciliteiten voor studenten met een beperking in het hoger onderwijs. Meer dan de helft van de leerlingen (54%) vermeldt helemaal geen informatie over speciale regelingen en faciliteiten te hebben ontvangen en 15% vindt de verkregen informatie onvoldoende.

Uit de onderzoeksresultaten is op te maken dat, wanneer men het diploma voor havo of vwo eenmaal heeft behaald, het hebben van een beperking zelden een beletsel vormt om de stap naar het hoger onderwijs te zetten. Vanwege de opgelopen vertraging vindt de overgang wel later plaats dan bij de personen zonder beperking.

[5] N. Broenink, K. Gorter (2001). *Studeren met een handicap*, blz 9/10. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

DE IDEALEN ■

Nederland ondertekende een aantal internationale verdragen die aan inclusief onderwijs ten grondslag liggen, onder andere:

- Universal Declaration of Human Rights (UN, 1946)
- Convention on the Rights of the Child (UN, 1989 and 2002)
- World Declaration for Education for All (UN, 1990)
- Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disability (UN, 1993)
- Salamanca Statement and Framework for Action (UNESCO, 1994)
- Dakar Framework for Action (UNESCO, 2000)

In de Salamanca Statement worden de idealen betreffende het onderwijs aan leerlingen met een beperking duidelijk onder woorden gebracht:

"We believe and proclaim that:

- every child has a fundamental right to education, and must be given the opportunity to achieve and maintain an acceptable level of learning,
- every child has unique characteristics, interests, abilities and learning needs,

- education systems should be designed and educational programmes implemented to take into account the wide diversity of these characteristics and needs,
- those with special educational needs must have access to regular schools which should accommodate them within a childcentred pedagogy capable of meeting these needs,
- regular schools with this inclusive orientation are the most effective means of combating discriminatory attitudes, creating welcoming communities, building an inclusive society and achieving education for all; moreover, they provide an effective education to the majority of children and improve the efficiency and ultimately the cost-effectiveness of the entire education system."

Dit deel van de Salamanca Statement laat weinig ruimte voor misverstanden. Hoe scoort het reguliere VO in Nederland als we het langs de meetlat van deze idealen leggen?

DE WERKELIJKHEID

Zicht krijgen op de werkelijkheid van leerlingen met een beperking in het reguliere VO, is te vergelijken met het leggen van een puzzel. Op zolder heb je een plastic zak met puzzelstukjes gevonden. De doos is kennelijk kwijtgeraakt. Je weet niet of de puzzel compleet is, maar uit nieuwsgierigheid begin je er toch aan. Het ene stukje na het andere leg je aan elkaar. En alhoewel de puzzel nog niet af is, misschien ontbreken er wel stukjes, zet zich in je hoofd een beeld vast van de voorstelling die je aan het leggen bent.

Lager opleidingsniveau

“De kennis over de schoolcarrières van personen met lichamelijke beperkingen is fragmentarisch. Er is niets bekend over hun deelname aan regulier onderwijs en in de registraties van de belangrijkste voorzieningen (ambulante begeleiding en speciaal onderwijs) zijn ze maar gedeeltelijk herkenbaar. Er is wel iets bekend over de resultaten: leerlingen met (ernstige) beperkingen zijn lager dan gemiddeld opgeleid wanneer ze de school verlaten. Waaraan dit precies ligt en in welke mate deze verschillen zijn te voorkomen, is niet duidelijk. Onderzoek hiernaar ontbreekt. In de *Rapportage gehandicapten 2000* werd wel aangetoond dat het lagere opleidingsniveau een belangrijke verklaring vormt voor de relatief geringe arbeidsdeelname van personen met lichamelijke beperkingen. De voorgaande constatering is niet nieuw: ze is in verschillende Rapportages gehandicapten herhaald [6].”

Lat niet te hoog leggen

“Meneer Hendriks leunt wat naar achter en trekt een bedenkelijk gezicht. Hij kijkt naar Michiel en tikt zijn vingertoppen tegen elkaar. “Een opleiding aan een universiteit kun je niet vergelijken met de beschermde omgeving van een school als deze. Kijk jongen, ik onderschat je niet en ik heb respect voor de manier waarop jij deze school hebt doorlopen. Gezien jouw handicap is het echter beter om de lat niet al te hoog te leggen.” Michiel voelt zich kwaad worden. Zwijgend haalt hij zijn agenda uit zijn tas en toont meneer Hendriks zijn cijferlijst. “Waar in deze lijst vindt u mijn beperkingen? [7]”

[6] M.M.Y. de Klerk (2002), *Rapportage gehandicapten 2002*, blz 242. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

[7] Kara van der Laan, Arjan van Sermondt (2004), *Onderwijs op weg*, blz 27. Utrecht: CG-Raad.

Aangepaste aanpak

“Sprekender is dat de studie- en beroepskeuzebegeleiding voor leerlingen met een functiebeperking slechts op de helft van de scholen afwijkt van die in het algemeen. Voor de begeleiding van jongeren met een functiebeperking zijn vrijwel dezelfde mensen verantwoordelijk als voor deze studie- en beroepskeuzebegeleiding in het algemeen. Ook is er nauwelijks sprake van verschuiving naar meer inzet van specialistische en/of externe begeleiding.

Tijdens de brainstormsessie met de vertegenwoordigers van de begeleiders op dit gebied kwam naar voren dat er bij een aantal decanen op z'n minst aarzelingen bestaan voor ook maar enige vorm van positieve discriminatie bij de begeleiding van jongeren met een functiebeperking. Kennelijk wordt niet algemeen uitgegaan van de visie dat het creëren van gelijke kansen voor deze jongeren bij studie en beroep t.o.v. medeleerlingen een aangepaste (d.w.z. ongelijke) aanpak in de begeleiding vereist [8].”

Basale criteria

“De begeleiding van leerlingen voldoet op ongeveer 95 procent van de scholen aan de basale criteria die de inspectie stelt. Dit betekent dat deze scholen duidelijke procedures voor de in-, door- en uitstroom van leerlingen hebben, over procedures beschikken om zorgleerlingen vroegtijdig te signaleren en extra begeleiding bieden aan leerlingen die zorg behoeven.

Op onderdelen vertoont het systeem van zorg en begeleiding op de meeste scholen nog onvolkomenheden. Het gaat dan over het doortrekken van het leerlingvolgsysteem vanuit het basisonderwijs, de opzet van een adequaat eigen leerlingvolgsysteem, een effectieve samenwerking tussen leraren en begeleiders op de school, het werken aan de hand van handelingsplannen voor leerlingen die geïndiceerd zijn voor leerwegondersteunend onderwijs, het in kaart brengen van de effecten van de extra begeleiding door de school en de overdracht van de begeleiding van zorgleerlingen bij verandering van school en bij de instroom in het vervolgonderwijs [9].”

[8] L. Geling, J. Westgeest (2002), *Vraag en aanbod in studie- en loopbaanbegeleiding*, blz 34.

Utrecht: handicap + studie.

[9] *Inspectie van het onderwijs (2005), Onderwijsverslag 2003/2004*, blz 238. *Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.*

Onderwijs niet nodig

“Onderwijs voor chronisch zieke leerlingen schiet tekort. Bij scholen en ouders leeft vaak het idee dat onderwijs even niet nodig is als leerlingen ziek zijn. Dit resulteert in een isolement van de leerling, cognitieve achterstanden, doublures en beperkte ontplooiingskansen. Hierdoor eindigt de schoolloopbaan van chronisch zieke leerlingen vaak op een lager niveau dan dat zij eigenlijk aan zouden kunnen. Dit heeft grote gevolgen voor hun toekomstmogelijkheden. Het zitten blijven van chronisch zieke leerlingen in het voortgezet onderwijs kost jaarlijks ruim € 32 miljoen. Dit blijkt uit het rapport ‘Cystic Fybrosis in het voortgezet onderwijs: een taaie klus’, van Hester Stubbé. Stubbé licht haar onderzoeksresultaten toe tijdens het landelijke Ziezoncongres op 9 november in Zeist (week van de chronisch zieken). Ziezon heeft als landelijk netwerk ziek zijn & onderwijs alle scholen voor dit congres uitgenodigd [10].”

Ongeïnteresseerde leerling

Marianne de Jong is docente Engels. Ze geeft les aan Ilse, die in HAVO-4 zit. Marianne vindt Ilse een ongeïnteresseerde leerling; ze hangt vaak onderuitgezakt in haar stoel en reageert nauwelijks als haar iets gevraagd wordt; ze

haalt onvoldoendes voor haar proefwerken en is ook vaak afwezig. Vanwege haar slechte cijfers besluit Ilse's mentor contact op te nemen met Marianne. De mentor wil weten waar de slechte cijfers vandaan komen. Voor Marianne ligt dat nogal voor de hand: een leerling die zo weinig inzet en interesse toont kan niet verwachten dat de goede cijfers vanzelf komen!

De mentor geeft aan dat Ilse haar verteld heeft dat ze geen vragen meer durft te stellen in de klas omdat Marianne ongeduldig en geïrriteerd reageert als ze iets niet begrijpt. Marianne vindt niet dat ze ongeduldig en geïrriteerd reageert, maar ze weigert zich in te spannen voor een leerling die er 'de kantjes vanaf loopt'. De mentor vertelt haar dat Ilse doet wat ze kan. Ze heeft energieproblemen vanwege een lekkende hartklep en om diezelfde reden is ze ook vaak afwezig. Marianne besluit een gesprek aan te gaan met Ilse. Ze maken afspraken: over de dingen die Ilse niet begrijpt en over in te halen stof. Marianne steunt Ilse en neemt haar serieus. Binnen korte tijd haalt Ilse hoge cijfers voor Engels [11].

[10] Persbericht Ziezon, 9 november 2005.

[11] Dit voorbeeld is afkomstig uit werkmateriaal van het decanenproject. Voor decanenproject: zie blz 4 van deze brochure.

Dyslexiekaart

“Ondertussen heeft Demi haar dyslexiekaart ontvangen. Hierop staat dat ze een laptop mag gebruiken, extra tijd kan krijgen bij overhoringen, opgaven krijgt met vergrote letter en kosteloos aantekeningen van docent of medeleerling mag kopiëren. Ideaal, dacht ik toen Demi me weken geleden haar dyslexiekaart liet zien. Geen strijd met leraren, voor iedereen duidelijk welke voorwaarden ze nodig heeft om goed te kunnen leren en presenteren. Totdat Demi me onlangs duidelijk maakte hoe vervelend het is die “ideale” dyslexiekaart telkens weer te moeten laten zien. “Weet je mam, “zei ze, “ik heb nu eenmaal die kaart dus ga ik hem geloof ik ook maar gebruiken.” Voor dit moedige besluit heb ik haar de hemel ingeprezen [12].”

Scholen onvoldoende voorbereid

“Daarnaast constateert de ACTB dat zorgleerlingen nog lang niet altijd terecht kunnen op reguliere scholen. De Regeling leerlinggebonden financiering (LGF) maakt het op papier mogelijk om deze leerlingen aanvullende middelen te geven (‘rugzakje’) zodat ze naar een gewone school kunnen. In de praktijk blijkt dat echter zeer moeizaam.”
“In haar rapport over 2004-05 concludeert de

ACTB dat de meeste scholen tekortschieten: ze hebben geen zorgplan in hun schoolplan en schoolgids en vragen niet om advies aan de ACTB als ze een leerling weigeren of het oneens zijn over de manier waarop ze een kind gaan helpen. Gewone scholen zijn onvoldoende bereid om zorgleerlingen op te nemen en hebben onvoldoende kennis om deze leerlingen goed te begeleiden [13].”

Voorwaarden voor aannemen

“De meest genoemde voorwaarden voor het aannemen van leerlingen met een onzichtbare handicap zijn: personeel dat zich in staat voelt met deze leerlingen te werken (86%), extra scholing van (een deel van) het personeel (81%), inhoudelijke (77%) en financiële (78%) ondersteuning van externe instanties of personen, een duidelijke visie van de school ten aanzien van opvang en begeleiding (69%), een RT-team (69%) en daartoe gemotiveerd personeel (68%). Procesmatige ondersteuning door derden en beschikbaarheid van faciliteiten worden door ruim 45% van de scholen genoemd als voorwaarden. Gewenste faciliteiten zijn onder andere extra tijd/uren, geschikte ruimtes, budget en materialen [14].”

[12] *Met dyslexie in de brugklas, Balans Magazine, 18e jaargang nr 9, november 2005, blz 13.*

[13] *Persbericht ACTB, 4 november 2005.*

[14] *Jacqueline J.C.M. Visser (2001): Als leren stagneert, onderzoeksrapport, oktober 2001, blz 38.*

Knop helemaal om

“Na een emotionele uitbarsting van moeder en een toelichting van de MEE-medewerkster ging de knop bij de afdelingsleider echter ineens helemaal om. Hij begreep dat het hem niets zou kosten en er met kleine aanpassingen een goed leerklimaat voor Sarah gecreëerd zou kunnen worden. Uiteindelijk is hij de man geworden die ontzettend heeft gevochten voor Sarah. Hij organiseerde zelfs een informatiebijeenkomst voor alle betrokken docenten, waarbij de MEE-medewerkster en Sinie uit konden leggen wat autisme is en wat Sarah op school nodig heeft. Hij was het ook die in no-time een blok voor Sarah liet drukken waarop ze de planning voor werkstukken en projecten kon uitzetten. Sinds die tijd wordt ook Sarah’s moeder serieus genomen en op de “zorgdag”, die een maand later voor de docenten werd georganiseerd, was het heel druk bij de workshop over autisme van de medewerkster van MEE! [15]”

Vernieuwing zorgstructuren funderend onderwijs

“In het nieuwe voorstel verandert veel voor ouders, scholen en besturen. Uitgangspunt wordt de vraag van de ouders en leerlingen. De ouders melden hun kind aan bij de school van hun voorkeur. Deze school heeft vervolgens de plicht een passend aanbod voor de leerling aan te bieden. Als dit op de betreffende school niet mogelijk is, moet de school een passend aanbod doen op een andere school, waar het kind ook kan worden geplaatst. Ouders hoeven niet langer te ‘shoppen’ langs scholen om hun kind geplaatst te krijgen. Ook hoeven leerlingen voortaan nog maar één indicatietraject te doorlopen. Er komt dus één verwijzing (indicatiestelling) in plaats van de huidige drie (‘wsns’, ‘rugzakje’ en ‘leerweg-ondersteunend onderwijs’). Er komen regionale steunpunten waar ouders terecht kunnen voor advies over schoolkeuze, indicatiestelling en de beoordeling van het aanbod van de school. De scholen krijgen de plicht om voor elke leerling een passend arrangement aan te bieden (zorgplicht). Scholen voor basis-, speciaal (basis)- en voortgezet (speciaal) onderwijs maken in de regio afspraken over een sluitend onderwijsaanbod voor alle leerlingen die extra zorg nodig hebben.

[15] Sarah’s wonderlijke schoolcarrière, *Balans Magazine*, 18e jaargang nr 8, oktober 2005, blz 29.

Het verschil met de huidige situatie is dat schoolbesturen straks zelf kiezen met wie zij samenwerken, op welke terreinen en met welke intensiteit. De scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal (voortgezet) onderwijs worden reguliere scholen. In de regio kan wel worden afgesproken om de speciale scholen te laten bestaan.

De hoogte van de bekostiging is niet meer van invloed op de plaats waar de leerling onderwijs krijgt. Bij de inschrijving van een geïndiceerde leerling ontvangt de school een hogere bekostiging. De leerling heeft dan een zorggewicht. Dit betekent dat de huidige manier van bekostigen wordt veranderd. De randvoorwaarde bij de verdere uitwerking van de voorstellen is dat het stelsel financieel beheersbaar blijft en budgettair neutraal is [16]."

Groen licht voor zorgplicht

"De Tweede Kamer heeft groen licht gegeven om verder te gaan met de zorgplicht zoals minister Maria van der Hoeven die had voorgesteld. Maar de Kamer had nog wel veel vragen. Een definitieve beslissing valt naar verwachting in september. Scholen moeten leerlingen een onderwijszorgarrangement kunnen aanbieden. Als zij dat zelf niet goed kunnen, moet de leerling terecht kunnen bij een andere school die het wel kan. Bij die school moet plaatsing mogelijk zijn, zodat ouders niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Dat staat kort gezegd in de zorgbrief die minister Maria van der Hoeven van OCW afgelopen september naar de Tweede Kamer stuurde [17]."

[16] *Persbericht ministerraad, RVD, 30 september 2005.*

[17] *Persbericht VOS/ABB, 3 februari 2006.*

DE EXPERTS ■

Dhr. mr. T.G.M. Bekker

Afdelingsleider Monnikskap, Dominicuscollege (Nijmegen), www.dominicuscollege.nl

"Onbeperkt leren vraagt van scholen een fundamentele heroriëntatie op de relatie docent-leerstof-kind, durven wij dat eigenlijk wel?"

Dhr. H. Dirks

Student Rechten, voorlichter uit ervaringsdeskundigheid.

"Met resultaat tegen de stroom in."

Dhr. drs. R. Franke

Medewerker Kennis Centrum Inclusief Onderwijs, www.schoolvooriedereen.nl

"Speciaal onderwijs is een aanpak, geen plek."

Dhr. drs. A.C. van der Horst

Algemeen directeur Stichting Leerlingenzorg Apeldoorn en Regio.

"Onbeperkt leren, onbeperkt onderwijs: kijk niet naar je grenzen, maar naar je mogelijkheden."

Dhr. M. Kleuters

Coördinator Ziezon, www.ziezon.nl

"Bereidheid tot het wijzigen van de eigen attitude is basaal voor vernieuwing en aanpassing aan te veranderen omstandigheden."

Dhr. A. Kop

Directeur Jopla, www.jopla.nl

"Onbeperkt leren wordt begrensd door je vermogen en niet door je beperkingen."

Mw. drs. M.C. Moons

Coördinator Ambulante Begeleiding PI-school De Brug (Leiden), www.pidebrug.nl

"Iedereen, van directie, zorgcoördinator tot docenten, dient zich persoonlijk betrokken en verantwoordelijk te voelen (en daarnaar te handelen) voor de leerling met een beperking."

Dhr. Th.W.J. van Munnen

Secretaris WEC-Raad, www.wecraad.nl

"Onderwijs en bedrijfsleven hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid als het gaat om het onbeperkt leren van werknemers in opleiding!"

Dhr. W. van Ouwkerk

Adviseur SCOPE-scholengroep (Alphen aan de Rijn e.o.), www.scopescholen.nl

*"Wanneer je een schip wilt bouwen, breng dan geen mensen bijeen om hout aan te slepen, werktekeningen te maken, taken te verdelen en het werk in te delen. Maar leer de mensen verlangen naar de eindeloze zee."
(Antoine de Saint Exupéry)*

Mw. A.C. Paternotte

Hoofdredacteur Balans Magazine,
www.balansdigitaal.nl

"In het onderwijs is het lastiger om een onzichtbare beperking te hebben, dan een zichtbare."

Dhr. H. Schuman

Medewerker Kennis Centrum Inclusief
Onderwijs, www.schoolvooriedereen.nl

"Het begrip leerlingenzorg in het VO moet vervangen worden door het begrip leerlingondersteuning en leerlingbegeleiding als belangrijke opstap naar inclusie in het VO."

Dhr. E. Veenstra

Projectleider Leerlingenzorg in VMBO en PRO,
www.leerlingenzorgvmbopro.nl

"Niet de leerlingen moeten onderwijs volgen, maar het onderwijs moet de leerlingen volgen."

Dhr. drs. F.T. de Vroom

conrector Maerlantcollege,
www.maerlantcollege.nl

"Leren/Studeren met een beperking moet geen handicap zijn."

Dhr. W. Weisfelt

Docent van het jaar, Petrus Canisius College
(Alkmaar), www.pccnu.nl

"Binnen het VMBO verdicht zich de problematiek in hogere percentages en individueel meervoudige beperkingen. Alleen binnenschoolse expertise en bovenschools beleid kunnen leiden tot structurele oplossingen."

Dhr. T. van der Werf

Projectleider "Liever een karrenspoor..."
www.kobalt.nu, www.esdal.nl

"De vraag is niet of er voor elke leerling met een beperking een aantrekkelijke diplomaroute bestaat, maar of we die route durven te gaan."

DE KNELPUNTEN ■

De leerstof staat centraal, niet de leerling

Het reguliere Nederlandse VO is erop gericht om zoveel mogelijk leerlingen zo efficiënt mogelijk aan een diploma te helpen. De financiering en de organisatie van het VO zijn afgestemd op dit doel. De cultuur op veel VO-scholen wordt erdoor bepaald. Docenten zijn opgeleid om een vak te geven. Zij bedienen geen 30 leerlingen, zoals in het basisonderwijs, maar 200. Leerlingen die niet meekomen worden misschien een tijdje op weg geholpen door een gespecialiseerde begeleider. Wie het ook daarmee niet redt, blijft zitten of stroomt af naar een lager niveau. Veel andere knelpunten zijn op de één of andere manier op dit knelpunt terug te voeren.

Stelling: Leerlingen met een beperking komen het best tot hun recht in een onderwijssysteem waarin de leerling centraal staat.

Het ontbreekt docenten aan vaardigheden, kennis en doorzettingsvermogen

Docenten zien het niet als hun taak om leerlingen met een beperking te begeleiden. Dat is meer iets voor de mentor of voor gespecialiseerde begeleiders. Ze beschikken niet over voldoende achtergrondkennis om leerlingen met een beperking in hun lessen goed te kunnen begeleiden en ze missen de vaardigheden om op een goede manier met leerlingen met een beperking en hun ouders om te gaan. Bovendien verschuilen zij zich te makkelijk achter het systeem. Er zijn gelukkig voorbeelden waaruit blijkt dat dankzij de individuele inzet van docenten ook binnen de huidige regelgeving voor leerlingen met een beperking veel te bereiken is. Als je maar wilt ...

Stelling: leerlingen met een beperking zijn meer gebaat bij het vakmanschap van alle docenten, dan bij het meesterschap van één gespecialiseerde begeleider.

Het management is onvoldoende betrokken bij de problematiek

Daar waar management, om welke reden dan ook, geen specifieke aandacht voor leerlingen met een beperking heeft, kan geen draagvlak gecreëerd worden in de rest van de organisatie. Wat op het niveau van docenten gebeurt, gebeurt op het niveau van het management ook: de leerlingenzorg zit in de portefeuille van iemand anders... Leerlingenzorg hoort in de portefeuille te zitten van de zorgcoördinator, maar ook in de portefeuille van degenen die verantwoordelijk zijn voor de directe aansturing van de docenten. En de directieleden rekenen hen daar uiteraard op af!

Stelling: de zorg voor leerlingen met een beperking komt het best tot ontwikkeling in scholen waar de leerlingenzorg onderdeel uitmaakt van de portefeuille van alle leidinggevenden.

De communicatie tussen school en ouders laat te wensen over

Van de kant van de school kan het beter: ouders zijn (samen met het kind) belangrijke informatiedragers in het signaleringssysteem. Het is belangrijk dat zij de ruimte krijgen hun verhaal te doen en dat hun deskundigheid erkend wordt. Van onderwijsprofessionals mag verwacht worden dat zij over voldoende luistervaardigheid en invoelingsvermogen beschikken in de communicatie met ouders van leerlingen met een beperking. Van de kant van de ouders kan het beter: informatie die scholen nodig hebben, ontvangen zij van lang niet alle ouders. Ouders werken niet altijd mee aan de aanvraag van leerlinggebonden financiering. Scholen wijzen er terecht op dat ouderparticipatie vooral een item is van het maatschappelijk middenveld en dat het niet verstandig is om regelgeving louter te baseren op het gedrag van ouders die daarin vertegenwoordigd zijn.

Stelling: zowel in regelgeving als in uitvoering dient bij de begeleiding van leerlingen met een beperking gestreefd te worden naar een goede balans tussen de deskundigheid van de ouders en de deskundigheid van de school.

DE AANBEVELINGEN ■

Aanbevelingen op schoolniveau

Betrek de leerling actief in de begeleiding.

Leerlingen zijn gebaat bij het vergroten van hun zelfstandigheid. Het is de kunst om hun wensen ten aanzien van de begeleiding serieus te nemen en hen waar het kan bij de oplossing van problemen te betrekken. Dit geldt voor alle leerlingen, maar voor leerlingen met een beperking in het bijzonder. Daarbij geldt overigens: belemmeringen die door de omgeving worden opgeworpen, dienen ook door de omgeving te worden weggenomen...

Ontwikkel individuele trajecten voor leerlingen met een beperking.

In het onderwijs wordt te weinig gebruik gemaakt van aanpassingsmogelijkheden die er wel zijn. Zie: www.onderwijsnhandicap.nl (Voortgezet Onderwijs: onderdeel begeleiding). Bij chronisch zieke leerlingen is het vaak mogelijk om het verlies aan onderwijstijd te compenseren met een verhoging van de onderwijskwaliteit.

Sluit een pedagogisch bondgenootschap met ouders (ook wel educatief partnerschap).

Dit betekent onder andere dat de eigen deskundigheid van de ouders erkend wordt en dat geïnvesteerd wordt in regelmatig contact met ouders. Ouders zijn beter dan leerkrachten op de hoogte van de levensgeschiedenis van hun kind en van het functioneren in de thuissituatie. De erkenning van de belangrijke rol die ouders in het leven van hun kind spelen, ligt aan de basis van professionele leerlingbegeleiding.

Vergroot de deskundigheid van (alle!) personeelsleden.

Niet elke leerkracht hoeft onmiddellijk een 2-jarige nascholing te volgen. Het systematisch inzetten van scholingsmogelijkheden dichtbij huis kan erg waardevol zijn: een ambulante begeleider die een voorlichtingsbijeenkomst verzorgt in een kernteam, intercollegiale consultatie, een serie korte artikelen in de personeelsnieuwsbrief, een meerdaagse training op school... Stel ook het onderwijs-ondersteunend personeel in de gelegenheid om zich te scholen. De conciërge kan goud waard zijn voor leerlingen met een beperking.

Ontwikkel een visie op leerlingbegeleiding.

Een levende visie bouw je samen op en onderhoud je samen: in de accenten die je plaatst als iemand afscheid neemt of welkom wordt geheten. In de keuze van de onderwerpen die tijdens vergaderingen aan de orde komen. In de manier waarop tijdens leerlingbesprekingen over leerlingen wordt gesproken... Daarbij geldt: niet binnen elke visie op leerlingbegeleiding komen leerlingen met een beperking evengoed tot hun recht. In de opsomming van knelpunten kwam het al naar voren: "de leerling centraal" en "iedereen is verantwoordelijk voor leerlingbegeleiding."

Controleer stelselmatig op alle niveau's van de organisatie of mensen in overeenstemming met deze visie handelen en grijp in als dat niet zo is.

Deze aanbeveling spreekt vanzelf. Het creëren van betrokkenheid lukt vaak nog wel. Zorgen dat mensen betrokken blijven, ligt al moeilijker. Toezien op de uitvoering van afspraken schiet er het makkelijkst bij in.

Aanbevelingen op schooloverstijgend niveau

Faciliteer binnenschoolse expertiseontwikkeling.

Ouders en scholen zijn lang niet altijd tevreden over de ambulante begeleiding die door het REC wordt verzorgd. Het is beter om de gedwongen winkelnering los te laten. Dit geeft ouders en scholen de mogelijkheid zelf te bekijken waar zij de extra formatie willen inzetten. Een school met een ervaren orthopedagoog in de gelederen zal minder behoefte hebben aan externe expertise dan een school zonder orthopedagoog. Aan ambulante begeleiders die waar voor hun geld leveren, zal echter altijd behoefte blijven. Soms zullen leerlingen overigens meer gebaat zijn bij de inzet van een onderwijsassistent, dan bij de inzet van een superdeskundige. Daarnaast is voor een goede begeleiding van leerlingen met een beperking een algehele verhoging van het expertiseniveau van de school nodig: bijscholing van leerkrachten en onderwijs-ondersteunend personeel. Dat dit niet uit het leerlinggebonden budget bekostigd kan worden, is duidelijk.

Borg het voortbestaan van expertisecentra.

Het loslaten van de gedwongen winkelnering brengt het risico van expertiseverlies met zich mee, zeker in combinatie met het wegnemen van bekostigingsverschillen tussen speciaal onderwijs en regulier onderwijs (zoals in de notitie "Vernieuwing van de zorgstructuren in het funderend onderwijs" wordt voorgesteld). Voor de integratie van leerlingen met een beperking in het reguliere VO is het belangrijk dat scholen de mogelijkheid hebben om een beroep te doen op externe expertise. Het liefst dichtbij en op maat. Ter aanvulling kan daarnaast worden gedacht aan het inrichten van een landelijk loket met een helpdeskfunctie en met taken op het gebied van informatieverspreiding en het onderhouden van kennisuitwisseling.

Cultuurverandering is belangrijker dan structuurverandering.

Structuurveranderingen breng je tot stand via een kortdurende, soms intensieve, investering van tijd, geld en energie. Desnoods druk je ze door. Vaak begint het daarna echter pas, want het gedrag van mensen verandert bij structuurveranderingen niet automatisch mee. En de begeleiding van leerlingen met een beperking is van het gedrag van mensen afhankelijk...

Stel paal en perk aan overhead en bureaucratie.

Logboeken, handelingsplannen, onderwijskundige rapporten, begeleidingsplannen, aanmeldingsformulieren, indicaties en herindicaties, gespreksverslagen... Geen doel in zichzelf, maar instrumenten ter verbetering van de begeleiding van leerlingen met een beperking en de communicatie daarover met hun ouders.

Laat de "Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte" van toepassing worden in het Voortgezet Onderwijs.

Dit zal het leerlingen en ouders makkelijker maken om voor hun rechten op te komen.

Zorg voor een wettelijke verankering van onderwijs op maat in reguliere scholen.

Met deze aanbeveling ondersteunen de experts het beleid dat met de invoering van de Leerlinggebonden Financiering is ingezet en dat in de notitie "Vernieuwing van de zorgstructuren in het funderend onderwijs" verder wordt doorgevoerd.

HET VERVOLG ■

De CG-Raad, handicap + studie en de NVS-NVL willen hun samenwerking ten behoeve van verdergaande en verbeterde integratie van leerlingen met een beperking in het reguliere VO continueren. Een schoolloopbaan zonder belemmeringen voor leerlingen met een beperking... Dat moet mogelijk zijn!

Uit de aanbevelingen van de experts komt duidelijk naar voren dat binnenschoolse expertiseontwikkeling voor die integratie essentieel is. Daarom werken de drie organisaties aan de aanvraag van een pilot "Binnenschoolse expertiseontwikkeling."

De CG-Raad, handicap + studie en de NVS-NVL willen reguliere VO-scholen helpen om:

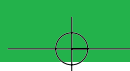
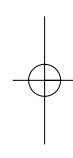
- draagvlak te creëren en te stimuleren voor de integratie van leerlingen met een beperking;
- de expertise te ontwikkelen die nodig is om leerlingen met een beperking goed te kunnen begeleiden;
- de samenwerking tussen school en ouders te verbeteren;
- de middelen voor ondersteuning van leerlingen met een beperking efficiënt in te zetten.

Voor de eerste fase in de pilot zijn de drie organisaties op zoek naar tien reguliere VO-scholen die in de pilot willen meedraaien.

De CG-Raad, Handicap+Studie en de NVS-NVL pleiten er bij het ministerie van OC&W voor om de gedwongen winkelnering voor deze tien scholen los te laten, zonder dit als absolute voorwaarde voor het doorgaan van de pilot te zien.

Scholen die graag meer informatie willen hebben over de pilot "Binnenschoolse expertiseontwikkeling" kunnen per email extra informatie aanvragen bij:
leerlingbegeleiding@nvs-nvl.nl

Dat geldt ook voor iedereen die op persoonlijke titel op de hoogte wil blijven van de ontwikkelingen rond de pilot "Binnenschoolse expertiseontwikkeling."

DE WEBSITES ■

Voor mensen die na het lezen van dit Startdocument meteen aan de slag willen, is internet een onontbeerlijk hulpmiddel. Er zijn tal van websites te vinden die verband houden met het onderwijs aan leerlingen met een beperking. Vijf websites willen we hier met name onder de aandacht brengen. Meer is niet nodig. Onderstaande websites bevatten links naar andere websites, genoeg voor een urenlange surftocht over internet...

www.onderwijsnhandicap.nl

Belangrijke onderwerpen: schoolkeuze, toegankelijkheid, hulpmiddelen, financiering, begeleiding (o.a. vrijstellingsmogelijkheden), veiligheid en ervaringen. De onderdelen "checklist obstakels" en "schooltips" bieden een schat aan informatie.

www.ziezon.nl

De website van het landelijk netwerk ziek zijn en onderwijs (Ziezon), met o.a. een overzicht van ziektebeelden (+ gevolgen voor onderwijs), aandacht voor ICT-mogelijkheden en een rijk gevulde rubriek "Ervaringen en Tips." Hierin is bijvoorbeeld een "protocol onderwijs-ondersteuning zieke leerlingen" opgenomen.

www.balansdigitaal.nl

Veel informatie over de problematiek van leerlingen met ADHD, Dyslexie, PDD-NOS, NLD e.a. Stoornissen met en zonder naamsbekendheid in het onderwijs. Problemen die veel gesignaleerd worden of weinig. En: signaleren is één ding, maar goed begeleiden...

www.oudersenrugzak.nl

Alles wat er te weten valt over leerlinggebonden financiering, een uitgebreide actualiteitenrubriek en in de rubriek "Informatieplein" een grote hoeveelheid interessante links.

www.passendonderwijs.nl

Deze site biedt informatie over alles wat er staat te gebeuren ter voorbereiding op de nieuwe wetgeving rondom de zorgplicht in het primair en voortgezet onderwijs. Daarnaast achtergrondinformatie, verslagen en praktijkbeschrijvingen.

DE UITLEG ■

ACTB

Algemene Commissie Toelating en Begeleiding. Ouders/verzorgers, maar ook scholen, kunnen een verzoek om advies indienen bij de ACTB als een school een geïndiceerde leerling niet wil toelaten, of als ouders/verzorgers en school niet tot overeenstemming komen over de inzet van de rugzakmiddelen of het handelingsplan.

ADHD

Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

CG-Raad

De Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland is de koepel van organisaties van mensen met een chronische ziekte of een handicap. Centraal in alle activiteiten staat het realiseren van een samenleving, waaraan mensen met een chronische aandoening of handicap als volwaardig burger deelnemen, op basis van gelijke rechten, gelijke kansen en gelijke plichten. Collectieve belangenbehartiging en het bieden van ondersteuning en service aan de lidorganisaties zijn de twee belangrijkste taken van de CG-Raad.

Gedwongen winkelnering

Een gedeelte van het leerlinggebonden budget (de rugzak) moeten ouders en school verplicht besteden bij een Regionaal Expertise Centrum.

handicap + studie

Expertisecentrum voor onderwijs en handicap, stimuleert dat jongeren met een functiebeperking succesvol kunnen studeren in de opleiding van hun keuze in het hoger onderwijs. handicap + studie onderhoudt rechtstreekse contacten met studenten en groepen studenten met een functiebeperking, signaleert wat er bij hen leeft en vertaalt hun vraag naar mogelijkheden die het onderwijs kan bieden om op deze manier tot een mentaliteitsomslag te komen. handicap + studie ontwikkelt instrumenten voor zowel studenten als onderwijsinstellingen.

Jopla

Jopla is een actief platform van, voor en door jongeren met een handicap. Jopla werkt voor jongeren tussen de 12 en 30 jaar oud. In projecten, via activiteiten, door een stem te laten horen namens jongeren met een handicap of ziekte. Jopla praat bijvoorbeeld mee in

een groot aantal overlegorganen, zoals de Chronisch Zieken en Gehandicaptenraad Nederland (CG-Raad). Daarbij werkt Jopla intensief samen met de organisatie van slecht-horende jongeren SHJO, in de stichting Josh.

KCIO

Het Seminarium voor Orthopedagogiek (SvO) heeft een KennisCentrum voor Inclusief Onderwijs ingericht en wil zo een wezenlijke bijdrage leveren aan het (helpen) realiseren van Inclusief Onderwijs. Het KCIO is een interactief, toegankelijk centrum waar kennis en expertise over Inclusief Onderwijs worden verzameld, ontwikkeld, gepresenteerd en gedeeld met het oogmerk om alle bij het onderwijs betrokken partners te stimuleren onderwijs te realiseren waarin kinderen, die lichamelijk, verstandelijk, cultureel, religieus en of sociaal van elkaar verschillen, onderwijs kunnen ontvangen in een zo gewoon mogelijke omgeving met de minste belemmeringen en de grootst mogelijke stimulans.

KPC

Katholiek Pedagogisch Centrum

LGF

Leerlinggebonden Financiering

Liever een karrenspoor...

Tweejarig project waarin instrumenten worden ontwikkeld om onderwijs op maat voor chronisch zieke leerlingen te verzorgen. Allereerst een onderzoeksinstrument dat laat zien "wat de chronisch zieke leerling kan" en hoe de educatieve redzaamheid van deze leerling zich verhoudt tot die van de gemiddelde leerling. Daarnaast wordt er, naar analogie van de dyslexieverklaring, een specifieke deskundigenverklaring ontwikkeld. Deze Onderwijs Mogelijkheden Verklaring maakt inzichtelijk welke impact langdurige klachten hebben op de mogelijkheden van een leerling om onderwijs te volgen. De verklaring vormt de basis voor het leveren van maatwerk: faciliteiten, voorzieningen, financiële ondersteuning, vrijstellingen en uitzonderingen op de bestaande regelgeving. Binnen het project worden de mogelijkheden in kaart gebracht en van een heldere gebruiksaanwijzing voorzien. Voor de eerste toepassing van de ontwikkelde instrumenten worden binnen het Esdal College tien chronisch zieke leerlingen geselecteerd. De bedoeling is dat de getoetste werkwijze daarna breed ingezet kan worden.

MEE

MEE is een ondersteuningsorganisatie voor iedereen met een handicap, beperking of chronische ziekte. MEE helpt bij vragen op het gebied van onderwijs, opvoeding, wonen, werken, sociale voorzieningen, inkomen, vervoer en vrije tijd. De naam drukt uit waar MEE voor staat: een ondersteuner naast de cliënt die MEEleeft, MEEdenkt, ook MEElacht, zonodig MEEgaat en altijd MEEwerkt.

Monnikskap

De Monnikskap is een afdeling van het Dominicuscollege in Nijmegen. De Monnikskap is de enige school in Nederland die gespecialiseerd is in het geven van onderwijs dat opleidt tot een regulier diploma op havo/vwo-niveau aan leerlingen met een handicap of een ziekte.

Nationaal Revalidatie Fonds

Het Nationaal Revalidatie Fonds zet zich al 45 jaar in om de positie van mensen met een functiebeperking of chronische ziekte te verbeteren. Het Fonds financiert projecten op het gebied van preventie, revalidatie, maatschappelijke participatie én zelfredzaamheid. Vaak zetten projecten van het Fonds een ontwikkeling in gang en maken ze knelpunten of 'drempels' zichtbaar waarmee mensen met een functiebeperking worden geconfronteerd.

NLD

Non-verbal Learning Disorder.

NVS-NVL

De NVS-NVL, vereniging van schooldecanen en leerlingbegeleiders is op 2 augustus 2004 ontstaan door een fusie van de NVS, Nederlandse Vereniging van Schooldecanen en schoolloopbaanbegeleiders en de NVL, Nederlandse Vereniging voor Leerlingbegeleiding.

PDD-NOS

Pervasive Developmental Disorders-Not Otherwise Specified Stoornis in het autistisch spectrum.

PI-school

De acht Pedagogische Instituten in Nederland zijn centra voor onderzoek, opleiding en hulpverlening aan kinderen en hebben allemaal enerzijds een relatie met een universiteit, anderzijds een verbinding met een school (scholen) voor speciaal onderwijs (de zgn. PI-scholen) en/of met een internaat voor 24-uurs opvang.

PRO

Praktijkonderwijs

Taskforce Handicap en Samenleving

De Taskforce Handicap en Samenleving werd door de regering in april 2004 voor een periode van 3 jaar ingesteld. De Taskforce heeft tot doel om een mentaliteitsverandering in de maatschappij te realiseren zodat mensen met een handicap gelijkwaardig worden behandeld en om een actieve betrokkenheid van maatschappelijke partners bij het realiseren van de toegankelijkheid van de samenleving voor mensen met een handicap te bevorderen.

VMBO

Vorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs

VO

Voortgezet Onderwijs

VOS/ABB

VOS/ABB is de vereniging voor bestuur en management in het openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs.

WEC-raad

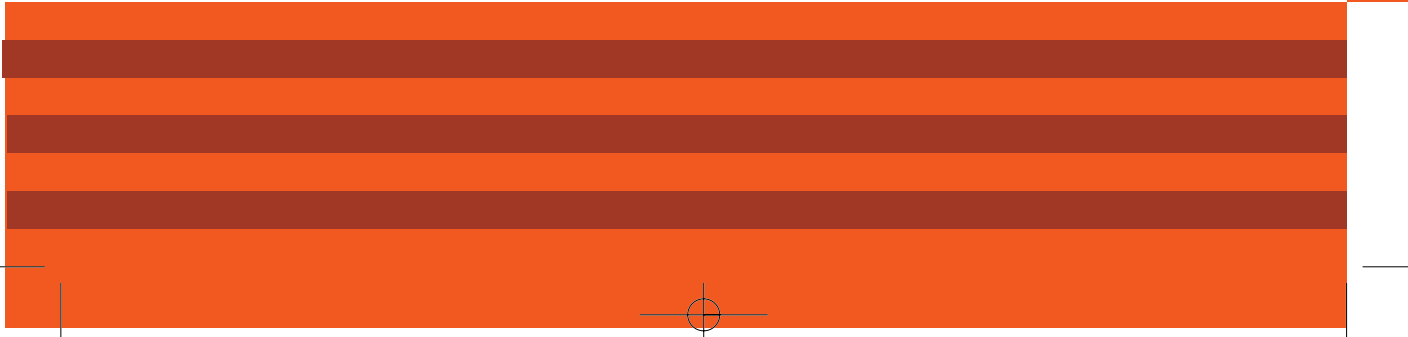
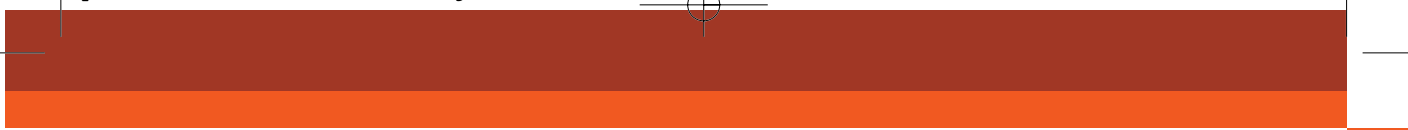
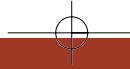
De WEC-Raad heeft tot doel: het behartigen van de inhoudelijke onderwijskundige belangen van het speciaal onderwijs zoals dat vorm krijgt in de scholen, de instellingen en de Regionale Expertise Centra in de vier clusters van het domein van de WEC (Wet op de Expertise Centra).

WSNS

Weer Samen Naar School

Ziezon

Bij de invoering van de wet Ondersteuning Onderwijs Zieke Leerlingen op 1 augustus 1999 zijn de ziekenhuisscholen opgeheven. Voor de 130 leerkrachten van deze ziekenhuisscholen en hun coördinatoren is in 2000 een netwerk opgericht met als doel om hun expertise vast te houden en verder te ontwikkelen, zowel door het organiseren van bijeenkomsten als door ICT-middelen in te zetten. Dit netwerk kreeg de naam Ziezon, landelijk netwerk ziek zijn & onderwijs.

COLOFON ■

Dit is een uitgave van

■ CG-Raad

Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland

■ handicap + studie

■ NVS-NVL, vereniging van schooldecanen en leerlingbegeleiders

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door steun van

■ Nationaal Revalidatie Fonds

Nationaal Revalidatie Fonds

■ Taskforce Handicap en Samenleving

Taskforce Handicap en Samenleving

tekst

Gerrit Witteveen
leerlingbegeleiding@nvs-nvl.nl

redactie

Susanne Nieuwenbroek

ontwerp

twee PK, Utrecht
www.tweepk.nl

project "Startdocument Onbeperkt Leren"

Projectleider Gerrit Witteveen
Projectmedewerker Erny Smeets
Stuurgroep Leo Coïni, Annelies Spierenburg,
Ellen Visser, Jan Westgeest
Begeleidingscommissie Corine Lancel, Otto
Mourik, Jurriaan van der Steen

druk

Koninklijke BDU Grafisch Bedrijf BV, Barneveld

mei 2006